

Хуторянин найчастіше боїться людей сміливих та ініціативних, убачаючи в них приховану небезпечність для свого благополуччя, тому й тримається від них подалі.

Усі перелічені особливості і високий рівень ідентифікації українців з недавнім радянським минулим використовують політики для адаптації свого іміджу під очікування виборців, тобто мімікують під образ, сприятливий для пересічної української людини. Наприклад, під час передвиборчої кампанії 2012 р. часто з'являлася політична реклама (точніше, антиреклама), в якій доводилося, що деякі політичні діячі неспроможні керувати країною, указувалось на їхні помилки та невдачі. Таким чином, відбувалося маніпулювання свідомістю пересічного громадянина, ураховуючи, що історично українці нелояльно ставляться до своїх політичних опонентів.

Крім того, натяки в антирекламі на проросійський курс окремих лідерів апелюють до страху перед російським імперіалізмом. А враховуючи те, що українці більш емоційні, ніж раціональні, то під час виборів люди могли голосувати за харизматичного політика, гарного оратора, що роздає популістські обіцянки. У кампанії 2012 р. Партія Регіонів використовувала на своїх білбордах фотографії щасливих родин, що розраховано на емоційність та сімейні цінності громадян. Крім того, ураховуючи нелюбов до влади, досить гарним під час усіх виборів незалежної України є, як правило, відсоток голосів, відданий за опозицію.

Отже, особливості менталітету враховуються політичними діячами для оптимального мімікування з метою посилення ідентифікації з громадянами, реалізації їх очікувань тощо. Разом з тим ментальність використовується мімікріантами для маніпуляції свідомістю громадян через формування відповідного іміджу, створення певної політичної реклами тощо.

В. І. Білошицький, здобувач

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Цивільно-військові відносини (ЦВВ) перебувають у центрі пізнавальної уваги дослідників практично з моменту набуття Україною державно-політичної незалежності. При цьому перші узагальнення з проблематики ЦВВ належали зарубіжним аналітикам. Деяко пізніше з'явилися аналогічні напрацювання українських авторів.

Так, американський дослідник С. Олійник при аналізуванні проблем становлення ЦВВ ще у середині 90-х рр. ХХ ст. указував на недоліки їх оптимізації¹:

а) цивільні політичні установи в Україні є відносно стабільними, при цьому їхній рівень політичної культури низький. Більшості цивільних службовців в уряді та інших структурах влади бракує досвіду управління незалежною державою. Питання розподілу влади між трьома гілками в державі не налагоджено;

б) військові установи в Україні є слабкими через причини, подібні до тих, що пояснюють слабкість цивільних установ. Як цивільні структури, так і Збройні Сили є новими державними органами, які знаходяться у постійному процесі розвитку (у тому числі скорочення);

в) характер розмежування повноважень між військовим керівництвом та соціально-політичним середовищем в Україні є невизначеним. Виходячи з цього, потрібно точніше встановити тип та сферу формального цивільного контролю над військовими, а також з'ясувати неформальні відносини військовослужбовців з іншими суспільними групами, провідними політичними та економічними колами.

Аналітики Українського центру економічних і політичних досліджень (Центру Разумкова) у 2000 р. оцінили ефективність демократичного цивільного контролю в Україні за п'ятьма базовими критеріями. Ці критерії охоплювали не тільки право цивільної влади на отримання інформації та нагляд, а й відповідальність за визначення функцій і завдань силовим структурам, створення нормативно-правової бази забезпечення їх діяльності, визначення їх структури та чисельності, забезпечення необхідними ресурсами, розроблення довгострокових програм розвитку відповідно до потреб і можливостей держави, а також забезпечення правового та соціального захисту військовослужбовців і членів їх сімей².

За результатами зазначеного дослідження експерти дійшли висновку про те, що «попри помітні здобутки, Україні ще не вдалося побудувати надійну систему цивільного контролю над воєнною сферою, з чітким розмежуванням повноважень між цивільними і військовими. Стан цивільного контролю... не можна визнати задовільним, оскільки порушується один з головних його принципів – відповідальність цивільних за рівень ефективності силових

¹ Політологія / за заг. ред. В. Ф. Смолянюка. – Вінниця : Нова книга, 2002. – С. 120.

² Демократичний цивільний контроль над воєнною сферою в Україні: на шляху від форми до змісту. Аналітична доповідь Центру Разумкова // Нац. безпека і оборона. – 2000. – № 11. – С. 2–45.

структур»¹. Іншими словами, балансу цивільно-військових відносин в Україні не досягнуто. Нормативні вимоги щодо його забезпечення на той момент звучали як політичне побажання.

Останні узагальнення з приводу якості ЦВВ в Україні не надто відрізняються від висновків 2000 р. Досить посплатися на матеріали парламентських слухань від 23 травня 2012 р. на тему «Про стан та перспективи розвитку Воєнної організації та сектору безпеки України».

Тогочасний голова Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони А. Гриценко відзначив такі недоліки національної оборонної сфери²:

стан Збройних Сил України, як і оборонно-промислового комплексу, характеризується глибокою депресією;

небезпечних масштабів набуває деградація військово-технічного потенціалу Збройних Сил;

повільно здійснюється реформування діяльності правоохоронних органів згідно з європейськими стандартами, призначених забезпечувати національну безпеку;

недостатньо враховується та обставина, що в українському суспільстві відбувається політична радикалізація, зростають екстремістські настрої, що може створювати реальну загрозу громадському спокою, державному суверенітету і територіальній цілісності України.

Одна з показових цитат А. Гриценка: «...якщо говорити про армію як найбільшу складову (Воєнної організації держави. – В. Б.), то у Сухопутних військах немає жодного боєздатного батальйону. У Повітряних Силах немає жодної повністю боєздатної ескадрильї. У Військово-Морських Силах немає жодного підрозділу кораблів, який міг би виконувати всі завдання за призначенням».

Учасники слухань визнали як справу надзвичайної державної ваги «радикальне поліпшення стану справ у сфері оборони і національної безпеки, зміну ставлення державних органів до розвитку Воєнної організації і безпекових структур держави, розробку і реалізацію їх прогностичної моделі на перспективу до 2023 року з тим, щоб якнайшвидше створити мобільні, оптимальні за чисельністю, професійно підготовлені, оснащені новітньою військовою технікою і озброєнням, всебічно забезпечені та соціально захищені Збройні Сили України і сучасний безпековий сектор, здатні забезпечити недоторкан-

¹ Мельник О. Оборонна реформа: певні успіхи, непевні перспективи / О. Мельник // Нац. безпека і оборона. – 2010. – № 4. – С. 45.

² Про парламентські слухання 23 травня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id.

ність кордонів України і дати відсіч можливному агресору, надійно захистити інтереси громадян і суспільства, національні інтереси нашої держави»¹.

Як видно, ситуація в оборонній сфері України не поліпшується, оскільки не виконується один із базових принципів підтримання оптимального стану ЦВВ – практичне застосування принципу відповідальності цивільних за рівень ефективності силових структур, насамперед Збройних Сил України, на які відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності.

О. В. Смолянюк, аспірантка

ПОСТІНДУСТРІАЛЬНА ЦИВІЛІЗАЦІЯ: ЕКОНОМІЧНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ

Американський соціолог і футуролог Е. Тьоффлер наприкінці минулого століття вдало поділив світ на три чітко виражені цивілізаційні хвилі, що стосуються практично кожної держави. Це цивілізація мотики (країни третього світу), цивілізація конвеєра (країни промислового рівня) та цивілізація комп'ютера (постіндустріальні країни-лідери).

Між трьома ярусами світоустрою існує неприхована напруженість. Постіндустріальний фрагмент людства бажає стати одноособовим глобальним економічним лідером. Практичний прояв ворожості стосовно держав-лідерів є багатогранним. Це й потоки мігрантів у напрямі країн, що об'єднуються метафорою «золотий мільярд», і екологічні диверсії, і тероризм, і ментальна та духовно-культурна відроза до євроатлантичного світу. Сюди ж входить прогресуючий антиамериканізм, присутній у десятках держав світу.

У сучасній літературі використовується термін «інформаційно-технологічний неоколоніалізм». Це явище, організоване постіндустріальними центрами, переконливо демонструє прірву між багатими і бідними країнами. На практиці такий вид колоніалізму виражається у різних формах: штучному заниженні цін на сировину; переведенні середньотехнологічних, а також «брудних» виробництв з розвинених країн до периферійних; монопольному володінні «хай-теківськими» технологіями; цілеспрямованому нав'язуванню економічній периферії культурних та побутових ерзаців, які явно не вписуються в їх національно-культурні традиції тощо.

Постіндустріальні трансформації не слід зводити до виключно конфліктних сценаріїв міждержавної взаємодії. Вони можуть мати «мирний», проте

¹ Про парламентські слухання 23 травня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id.